

ELŻBIETA MARIA MINCZAKIEWICZ

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie,
Polskie Kolegium Logopedów PAN, Warszawa

ZOFIA KORDYL (1920–2009)
JEDNYM Z PREKURSORÓW W DZIEDZINIE
BADAŃ PSYCHOLOGICZNYCH
NAD ISTOTĄ AFAZJI DZIECIĘCEJ

„[...] Człowiek jest rzeczywistością nie tylko biosomatyczną, duchową i indywidualną, ale i psychospołeczną... Nie tylko rodzi się, dojrzewa, rozmnaża i umiera, ale potrafi swój odcinek biologicznego życia wypełnić treścią swoiście ludzką, wartościowaną według kryteriów uczłowieczenia się [...]”

Julian Aleksandrowicz 1998

Panią Doktor Zofię Kordyl poznałam w latach sześćdziesiątych XX wieku, podczas praktyk zawodowych, kiedy to jako słuchacz na kierunku pedagogika specjalna I Studium Nauczycielskiego w Krakowie, zdobywając podstawową wiedzę i pierwsze doświadczenia w zakresie pracy logopedycznej z dzieckiem specjalnej troski, trafiłam do Zakładu Leczniczko-Wychowawczego dla Dzieci z Afazją „Caritas” w Krakowie, przy ul. Mikołajskiej 18 (dziś Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci z Afazją w Krakowie, przy ul. Hm. Stanisława Millana 15). Ośrodek prowadzony jest do chwili obecnej przez siostry ze Zgromadzenia Sióstr Felicjanek w Krakowie.

Dla mnie jako studentki już wówczas wydawała się Ona osobą niezwykle, wzbudzającą ogromny respekt, sprawiającą wrażenie niedostępnej, wielce wymagającej, dystyngowanej damy z określonymi manierami, która pomimo

pewnego dystansu, imponowała mi swoją kulturą bycia, postawą i ogromną wiedzą psychologiczną, a nade wszystko może niezbyt wyszukany, lecz doskonale zorganizowanym warsztatem metodologiczno-badawczym. Ten ostatni wydawał mi się czymś w rodzaju skarbcza ukrytego w niedostępnej twierdzy, której bram pilnie strzegą zastępy strażników, nie mówiąc już o trudnościach w odnalezieniu i identyfikacji klucznika, doskonale znającego system zabezpieczający, i dzierżącego klucz, którym można by otworzyć ów skarbiec, by dopiero po wielu trudach zmagania zobaczyć to, co w nim najcenniejsze, bo bijące, czyste, niczym niezmacone źródło wiedzy na temat afazji dziecięcej. Źródło, z którego liczne, lecz niezwykle zawiłe strumyki wiedzy wiodą do niezgłębionych dotąd zakamarków natury ludzkiej, w których ciągle jeszcze próbujemy znaleźć rozwiązanie zagadki związanej ze złożonością struktury mózgu ludzkiego i przyczynami jego nieprawidłowego funkcjonowania u małego, bezbronnego dziecka. Dziecka, które pomimo normalnego wyglądu, miłej aparycji, pomimo na ogół prawidłowego rozwoju fizycznego nie jest w stanie w normalnych warunkach swego życia i wychowania nabyć nawet elementarnych umiejętności w zakresie poprawnego mówienia i rozumienia.

Śp. Dr Zofia Kordyl urodziła się 31 sierpnia 1920 roku w Gliniku Mariampolskim koło Gorlic. W Gorlicach uczęszczała do szkoły podstawowej, a potem do gimnazjum. Po uzyskaniu świadectwa dojrzałości w 1938 roku zapisała się na studia na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, lecz wybuch II wojny światowej – podobnie jak wielu Jej rówieśnikom – uniemożliwił ich kontynuację. Wróciła zatem do Gorlic, by zajmując się częściowo domem, mogła z poświęceniem realizować swe plany na rzecz służby innym, angażując się bez reszty w tzw. tajnym nauczaniu. Po zakończeniu działań wojennych ponownie zapisała się na studia w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, obierając za cel swoich studiów wymarzoną psychologię. W roku akademickim 1946/1947, będąc studentką, pełniła funkcję Prezydentki Sodalicii Mariańskiej Akademickich Uniwersytetu Jagiellońskiego. Studia uniwersyteckie ukończyła w 1951 roku, by bezpośrednio po nich podjąć pracę psychologa w Szpitalu dla Nerwowo i Psychiczenie Chorych w Kobierzynie koło Krakowa (dziś już w granicach Krakowa).

Po śmierci matki w 1953 roku, ze względów rodzinnych przeprowadziła się do Bielska-Białej, gdzie przez kolejnych pięć lat pracowała w Poradni Zdrowia Psychicznego na stanowisku psychologa. W początkach 1957 roku powróciła jednak do Krakowa, by podjąć pracę psychologa w nowo otwartym, wielce obiecującym Zakładzie Leczniczo-Wychowawczym dla Dzieci z Afazją „Caritas”,

w Krakowie, w którym praktycznie do końca swej aktywności zawodowej, a więc dokąd tylko pozwalały na to siły, z oddaniem pracowała. Tu, na wspomnianym stanowisku zawodowym skrupulatnie gromadziła wyniki prowadzonych przez siebie badań, zdobywając jednocześnie coraz to nowe doświadczenia, co w ostateczności zaowocowało powstaniem rozprawy doktorskiej na temat afazji dziecięcej i uzyskaniem przez Nią w 1965 roku na UJ stopnia naukowego i tytułu doktora psychologii. Wspomniana praca doktorska napisana pod kierunkiem prof. dr Marii Przetacznikowej wnet okazała się na tyle pionierska, jeśli idzie o badania naukowe nad afazją w ogóle, a nad afazją dziecięcą w szczególności, że po zaopiniowaniu jej przez znakomitych recenzentów, w 1968 roku została opublikowana przez Państwowe Wydawnictwo Naukowe, przyjmując postać książki, wydanej pod osobliwie brzmiącym tytułem *Psychologiczne problemy afazji dziecięcej*. Praca jak na tamte czasy, była czymś wyjątkowym na niwie badań neuropsychologii dziecięcej, a dodam, iż książka ta do dziś chętnie bywa przywoływana i cytowana nie tylko przez psychologów, ale także przez lekarzy neurologów, logopedów, zwłaszcza neurologopedów (do grona których mam zaszczyt należeć). Autorka próbowała w swym dziele zgłębić istotę afazji dziecięcej, zwłaszcza etiologię tego zaburzenia rozwoju u dzieci w wieku przedszkolnym, poznać patomechanizmy mózgowo odpowiedzialne za ten stan rozwoju małego dziecka, dążąc do wyjaśnienia istoty samego zjawiska afazji. Z możliwościami poznania podstaw afazji dziecięcej Autorka wiązała wielkie nadzieje na opracowanie metod rehabilitacji, adekwatnych do potrzeb małych beneficjentów. Wspomniana książka do niedawna nie miała równej sobie ze względu na: zakres i rozmiar poruszanych w niej zagadnień dotyczących dzieci z diagnozą afazji (sensorycznej, motorycznej i mieszanej), metodologię badań, sposób prezentacji wyników oraz rzeczową, a przy tym w pełni przystępną ich interpretację.

Kontynuując wspomnienia o śp. Dr Zofii Kordyl, dodam, iż ta niezależnie od pracy we wspomnianym Zakładzie Lecznico-Wychowawczym, dla poszerzenia swej praktyki psychologicznej, podejmowała pracę także w innych ośrodkach stwarzających takie możliwości: w Wojewódzkiej Przychodni Zdrowia Psychicznego w Krakowie oraz w Zakładzie Kardiologii Urzędu Miasta Kraków, gdzie jako psycholog kliniczny zajmowała się rehabilitacją osób po zawale serca. W roku 1966 z tych samych powodów podjęła również pracę w Instytucie Pediatrii Akademii Medycznej w Krakowie-Prokocimiu, prowadząc zarówno konsultacje, jak i badania dzieci z rozlicznymi wadami i dysfunkcjami rozwojowymi. Osią Jej zainteresowań w tymże Instytucie były przede wszyst-

kim rozszczepy podniebienia i wargi. Wyniki prowadzonych badań, podobnie jak wcześniejsze, z powodzeniem wykorzystywała dla potrzeb piśmiennictwa naukowego. Ślady osobistych przemyśleń i rysujących się propozycji rozwiązań wynikających z prowadzonych przez Nią badań znajdziemy w licznych artykułach o podłożu psychologicznym. Artykuły z różną częstotliwością ukazujące się na łamach poczytnych czasopism naukowych (o czym dalej) skłaniały do refleksji i do dziś jeszcze przykuwają uwagę wielu osób zainteresowanych omawianą problematyką.

Mając spory dorobek naukowy oraz liczące się do dziś w kręgach naukowych doświadczenia w zakresie badań nad afazją i efektami pracy z dziećmi obciążonymi tym niezwykle zaburzeniem rozwoju, Dr Zofia Kordyl z dniem 1 października 1972 roku została zatrudniona na stanowisku adiunkta w Wyższej Szkole Pedagogicznej (dziś Uniwersytet Pedagogiczny) im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Na tym stanowisku pracowała do chwili przejścia na emeryturę, czyli do 30 września 1980 roku. Przejście na emeryturę nie spowodowało jednak Jej odejścia od fascynujących problemów psychologicznych, którymi ciągle żyła i ujawniała ich okruczości w pracy na rzecz dziecka specjalnej troski, a więc praktyki, a także na rzecz nauki polskiej. Konsekwentnie spełniała swoje marzenia, realizując wcześniej nakreślone plany i zamierzenia.

Jak zaznaczyłam wyżej, w dorobku naukowym Dr Zofii Kordyl znalazło się wiele cennych publikacji, do których warto powracać, wydobywając z nich i odkrywając na nowo te propozycje, które są nadal godne uwagi z racji ukierunkowania współczesnych badań na afazję dziecięcą, a do tychże w szczególności zaliczyłabym następujące:

Kordyl Z., 1965, *Z badań nad objawami niedokształcenia mowy u dzieci*, „Psychologia Wychowawcza”, nr 2.

Kordyl Z., 1968, *Psychologiczne problemy afazji dziecięcej*, PWN, Warszawa.

Kordyl Z., 1969, *Rozwój pojęć u dzieci afatycznych*, „Psychologia Wychowawcza”, nr 3.

Kordyl Z., 1970 a, *Mowa dzieci afatycznych*, „Logopedia”, nr 8–9.

Kordyl Z., 1970 b, *Nieprzystosowanie społeczne dzieci afatycznych*, „Zdrowie Psychiczne”, nr 3.

Kordyl Z., 1971 a, *Dr Aurelia Sikorska – wspomnienie*, „Zdrowie Psychiczne”, nr 1.

Kordyl Z., 1971 b, *SON – bezślowny test inteligencji*, „Zdrowie Psychiczne”, nr 1.

Kordyl Z., 1972, *Znaczenie aprobaty społecznej w rehabilitacji mowy dzieci afatycznych. Problemy psychologiczne w rehabilitacji inwalidów*, PZWL, Warszawa.

Kordyl Z., 1975, *Rozumienie czasowników i przymiotników przez dzieci afatyczne [w:] Badań lingwistyczne nad afazją. Księga referatów wygłoszonych na Międzynarodowej Konferencji Naukowej*, Warszawa, 10–12 XII 1975, red. H. Mierzejewska, Wyd. Uniw. Warszawskiego, Warszawa, s. 89–98.

Kordyl Z., 1977, *20 lat pracy Zakładu dla Dzieci Afatycznych*, „Tygodnik Powszechny”.

Kordyl Z., 1978, *Rozumienie czasowników i przymiotników przez dzieci afatyczne. Badania lingwistyczne nad afazją*, Ossolineum, Wrocław.

Kordyl Z., 1982, *Nauka szkolna dzieci z niedokształceniem mowy*, „Szkoła Specjalna”, nr 3.

Kordyl Z., Stanowski J., 1967, *Metodyczna psychoterapia i oddziaływanie wychowawcze jako czynnik usprawniający rehabilitację kardiologiczną*, „Polski Tygodnik Lekarski”, nr 3.

Kordyl Z., Puk E., 1971, *Wstępne wyniki badań dzieci z rozszczepami wargi i podniebienia*, „Folia Medica Cracoviensia”, XIII, nr 2.

Kordyl Z., Puk E., 1974, *Współpraca rodziców w procesie leczenia i rehabilitacji dzieci z rozszczepem wargi i podniebienia*, „Zdrowie Publiczne”, t. 85, nr 3.

Kordyl Z., Kowalska M., Zdebska T., 1975, *Psychomotor development of children with congenital malformations*, „Biuletyn Instytutu Pediatrii AM”, Kraków.

Za swą pracę na rzecz kształcenia pedagogów specjalnych oraz za pracę na rzecz pomocy osobom niepełnosprawnym była odznaczona: Medalem Komisji Edukacji Narodowej oraz medalem „Za Zasługi na rzecz Polskiego Towarzystwa do Walki z Kalectwem”.

Śp. Dr Zofia Kordyl od 1999 roku z racji przewlekłej choroby, z którą zmagła się do końca swoich dni, pozostawała nieco na uboczu. Miała jednak wielu sympatyków i przyjaciół, z którymi utrzymywała kontakty, czego dowodzi chociażby Jej osobista korespondencja. Wieloletnie więzi, jakie łączyły Ją z osobami zaufanymi, w tym z byłymi Jej bliskimi współpracownikami świeckimi i duchownymi, były trwałe, niezwykle krzepiące i bardzo serdeczne.

Zmarła w Gorlicach – mieście swoich korzeni rodzinnych i przodków – w dniu 10 maja 2009 roku. Pochowana została w grobowcu rodzinnym na Cmentarzu Parafialnym w tymże mieście, gdzie spoczęła obok swoich rodziców i dużo wcześniej zmarłego, jedynego brata.

W mojej pamięci pozostanie na zawsze taka, jaką Ją poznałam i zapamiętałam.

Kraków, 12 stycznia 2010